

ЗАРОДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Паладьєва А.Ф.

Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини

Історію вітчизняної гімназійної освіти прийнято починати з ХІХ століття. Поняття «гімназійна освіта» включає в себе середні загальноосвітні навчальні заклади (як правило гуманітарно-філологічного напрямку). Поняття «гімназійна освіта» є похідним від терміну «гімназія», який запозичений ще зі Стародавньої Греції [3, 52].

В Україні становлення гімназії пов'язано з братськими училищами – греко-латинськими школами, де основу змісту навчання складали грецька та латинська мови, причому перша мала переваги, як мова православного Сходу. Потім, з часів реформування Петром Могилою Київської академії, латинська мова отримала перевагу над грецькою і стала мовою шкільного викладання, якою була раніше грецька [2, 70].

«У ХVІІІ столітті, – як зазначає дослідник ХІХ ст. І. Альошенцев, – проблему середньої освіти не було розв'язано. Найбільше, що було зроблено, це тільки спробу наблизитись до неї» [1, 7].

У першій половині ХVІІІ ст. були школи для освіти духовенства, військових, дворянські пансіонати і т.п., тобто були школи станові і професійні, але не загальноосвітні.

У другій половині ХVІІІ ст. за Катерини ІІ були створені нижчі та вищі народні училища, які середньої освіти також не давали. Хоч в цей період і були три навчальні заклади, які мали назву «гімназії» (при Академії наук в Санкт-Петербурзі, при Московському університеті та в Казані), але навряд чи їх можна розглядати як самостійні заклади. Вони входили в структуру університету, виступали додатком до нього і не мали ніякої самостійності.

І лише тільки з початком XIX ст., коли у 1802 р. було утворено Міністерство народної освіти, можна говорити про початок створення гімназійної освіти в Російській імперії, до складу якої тоді входила Україна.

На Міністерство народної освіти було покладено завдання організувати відповідну систему навчальних закладів. У 1803 р. був затверджений загальний навчальний план системи освіти під назвою «Предварительные правила народного просвещения». Згідно цих «Правил» навчальні заклади поділялися на чотири розряди: приходські училища, повітові училища, гімназії, університети.

Всі ці чотири розряди навчальних закладів розміщувалися в ієрархічному порядку стосовно управління. Навчальні плани склалися так, що кожне нижче училище служило підготовчим ступенем до вищого, аж до університету включно, тобто це був тип єдиної школи.

Гімназії мали дві мети: готувати до вступу в університет і давати закінчену освіту тим, хто не бажає продовжувати навчання далі.

5 листопада 1804 року з'являється статут середніх навчальних закладів (гімназій), підпорядкованих університетам. За цим статутом гімназія, організована в кожному губернському місці, має чотири класи (§ 18).

В гімназії викладаються: латинська, німецька і французька мови, додатковий курс історії, географії, статистика Росії, початковий курс філософії і ізящних наук, політичної економії, чиста і прикладна математика, фізика, природознавство, початковий курс комерційних наук і технології, малювання. Якщо гімназія знайде кошти, можна викладати танці, музику і гімнастику. [4, 102].

Саме появу цього статуту, на думку дослідника І. Альошинцева, «треба вважати найбільшою надією в житті наших гімназій».

Тільки з цього часу вони стали існувати, як планомірні середні навчальні заклади і отримали значення самостійних закладів, що мають особливе управління.

«Предварительные правила» визначали тільки головні принципи, а тому

I. Альошинцев вважає початком історії гімназій 5 листопада 1804 року [1, 26].

Відповідно до подвійної мети гімназій (готувати до вступу в університет і давати закінчену освіту) [1, 27].

У курсі гімназій із стародавніх мов дозволялася одна латинська мова, а із двох нових: французька і німецька.

На думку П. Каптерева, це був відступ від традицій в навчальній вітчизняній системі, що виражалась в організації навчальної справи в братських школах, Київській і Московській академіях, а також духовних семінаріях, і на місце греко-латинського навчання було введено лише половинчасте – з однією латинською мовою [2, 69–53].

Література:

1. Алешенцев И. История гимназического образования в России (XVIII и XIX век) / И. Алешенцев. – СПб. : Изд-е О. Богдановой, 1912. – 346 с.
2. Каптерев П. Ф. История русской педагогики / П. Ф. Каптерев // Педагогика. – 1996. – № 6. – С. 69–82.
3. Педагогический энциклопедический словарь. – М. : Изд-во «Большая российская энциклопедия», 2002. – 527 с.
4. Рождественский С. В. Исторический обзор деятельности Министерства Народного Просвещения. 1802–1902 / С. В. Рождественский. – СПб. : Изд. Министерства Народного Просвещения, 1902. – 786 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Паладьєва Алла Федорівна – викладач кафедри теорії і методики іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Поштова адреса: вул. Перемоги, 1, м. Умань, Черкаська обл., 20300.

Контактний тел.: 0984464773